

15è CICLE DE SORTIDES DE CONÈIXER EL PLA DE L'ESTANY VILERT (ESPONELLÀ) i ORFES (VILADEMULS)

7a sortida – diumenge, 2 d'abril de 2017

Centre d'Estudis Comarcals i Centre Excursionista de Banyoles

VILERT: Rajoleria de ca l'Abella. Font de Beu i Tapa. Església de Santa Maria. Castell de Vilert.

ORFES: Ermita de Sant Roc. Església de Santa Maria. Creu de can Gai.

Rajoleria de ca l'Abella situada en la propietats del terreny de can Batlle. Consta de 4 boques de forn, dues superiors tapiades i dues operatives, amb una fondària de 4,5 m, cobertes per 7 arcs de volta per suportar la càrrega. A sobre es troba el forn per coure, de forma quadrada de 2,90x2,90 i una fondària actual d'uns 3,5 metres. La paret del costat est comença a presentar símptomes d'esfondrament. Al cantó es troben les restes d'un vell edifici del qual es conserva trams de paret que podria haver servit com magatzem per la mercaderia. Si es continua uns metres amunt per la pista es podria accedir directament a la part superior del forn, una esplanada on també es deuria preparar la pasta, fer els rajols i altres peces per coure. Una mica més amunt trobem a mà esquerra les restes d'una petita bassa per pastar fang. Pujant una mica més es troba a mà dreta l'antiga font coneguda com la Fontica, que subministrava aigua a les basses. Si continuem pujant, més de 200 m, s'arriba a una zona d'on es nota que han extret material encara que no sembla que hagués estat la font d'argila per a la rajoleria, sinó que aquesta s'hagués extret de les vores del camí o d'algun lloc més amagat dins del bosc.

Font de Beu i Tapa. La font està situada al costat de migdia del riu Fluvià. Al final del carrer de la font de Vilert hi ha unes escales que condueixen a la font de Beu-i-Tapa. Els cartells que indiquen la ubicació de la font la citen de l'any 1700. El motiu del nom de la font és perquè al broc de la font hi ha un tap de ferro que no deixa sortir aigua. Quan es treu el tap apareix l'aigua, llavors es pot tornar a tapar i queda la font seca altra vegada. D'aquesta manera s'aprofita l'aigua de la mina, que no és gaire abundant.

Església de Santa Maria. L'església d'origen romànic del segle XI, és de planta rectangular amb una nau central acabada en absis semicircular. A l'exterior, la capçalera mostra dues absidioles laterals. L'església va ser amplificada a migdia amb una nau lateral coberta amb voltes de creueria d'estil gòtic. A tramuntana de la nau central foren obertes dues capelles laterals. Destaca una torre campanar de base quadrada amb obertures de punt rodó a cada costat. La portalada té una porta amb llinda d'arc conopial i queda emmarcada amb un arc de mig punt adovellat. En el timpà hi ha una inscripció de l'any 1526. L'interior de l'església està molt reformat, el terra és nou. La nau central evidencia una coberta de volta de canó. L'església de Vilert ja s'esmenta en documents dels segles IX i X. Era una de les possessions del monestir de Banyoles. El segle XI l'església constava d'una nau amb volta de canó. Al segle XVI es va ampliar amb la portalada, la nau de mig-

dia que fou sobrealçada i el cor. La torre campanar fou obra del segle XIII. A principis del segle XX fou reformada.

Castell de Vilert. Aquest castell estava situat al costat del nucli del veïnat de les Anglades. En queden actualment molt poques restes, només es poden apreciar les fosses que l'envoltaven per dos costats i la cisterna. Les pedres de la construcció es van anar fent servir per fer altres cases al llarg dels segles. Al segle XIX encara se n'hi havia anat a cercar. Els senyors del castell de Vilert eren feudataris dels senyors del castell de Sales de Llierca. Aquesta família noble prengué i usà com a cognom el nom del poble de Vilert. L'any 1292, el senyor de Sales, Dalmau de Rocabertí, comprà els drets baronials a Galceran d'Empúries, i així els cavallers de Vilert passaren a dependre del senyor de Peralada. De la família dels Vilert destaca el bisbe de Girona anomenat Bernat de Vilert (? - 1291). L'any 1356 el monestir de Banyoles, essent abat Arnau de Samasó, comprà el castell-fortalesa de Vilert. Així, s'extingí aquesta família dels Vilert.

Ermita de Sant Roc. A la part superior del poble, sobre un turonet, s'aixeca una ermita dedicada a sant Roc amb la casa de l'ermità. Com les altres ermites d'aquests entorns dedicades a sant Roc i a sant Sebastià, fou erigida amb motiu de la terrible pesta que el segle XVII assotà especialment aquests indrets. També fou aquella pesta que motivà l'històric vot de la Baronia al santuari de la Mare de Déu del Collell. L'acció del temps i dels llamps l'ha reduïda a un estat ruïnós. S'aguanten les parets i els arcs de la volta. A la llinda de la portada hi ha la data "1701," i la de "1786." en una pedra del brancal dret. La casa de l'ermità pràcticament és un munt de ruïnes. Antigament el dia del Sant, el 16 d'agost, es celebrava la festa a l'església parroquial. Un detall característic era que, després de la Missa, es donava un panet a tots els assistents. Més tard es va abandonar aquesta tradició. Actualment es parla de restablir-la i també de restaurar l'ermita.

Església de Santa Maria d'Orfes. Església d'estil barroc, de planta rectangular, amb capelles obertes als murs laterals i absis poligonal. Adossada a la façana, hi ha la torre campanar de planta quadrangular acabada amb una balustrada de pedra. A la façana principal destaca la porta d'entrada rectangular amb pilastres estriades. Corona la porta un frontó partit, on es sobreposa una fornícula, sense imatge, amb un altre frontó més petit amb cartella ("1765") i petxina en relleu. Sobre l'eix de la porta hi ha un rosetó. Destaca en un dels angles del teulat una antiga gàrgola. A la façana queden restes de l'antic arrebossat on hi ha un esgrafiament imitant carreus. L'interior està cobert amb volta de canó amb llunetes i arcs torals. A cada costat de la nau hi ha capelles laterals precedides d'un arc de mig punt. A la part superior es troba una tribuna. La sagristia està coberta amb volta d'aresta i arcs torals. La primera referència documentada de l'església de Santa Maria d'Orfes data de l'any 1146. El 1155 la trobem referenciada amb la grafia "Santa Maria de Orphanis". La parròquia forma part de l'ardiaconat de Besalú fins al s. XVIII. Tipològicament és semblant a l'església del monestir de Sant Esteve de Banyoles o l'església parroquial de Sant Julià de Galliners.

Creu de can Gai. La creu està formada per un pedestal esglaonat sobre el qual descansa el basament de secció quadrada. En el basament, hi ha amb relleu l'escut amb un gall (símbol de Crist) i la data de construcció de la creu "1606". Sobre el pedestal hi ha la columna circular coronada amb la creu de ferro. La columna i el basament és de pedra monolítica de Girona. La creu de Can Gai, que és com s'anomena la creu de terme d'Orfes, data del s. XVI. En les creus és on antigament es beneïa el terme el dia 3 de maig, festa de la Santa Creu. També era punt de sortida per a les processons. L'any 1936 la creu fou parcialment destruïda. Es col·loca anys més tard una creu de ferro i les restes de la creu originària d'estil gòtic es traslladen al Museu d'Art de Girona on es conserven actualment.

